

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Sammelhandschrift - Cod. St. Peter pap. 24

Busche, Hermann

[S.l.], [2. Hälfte des 15. Jh./Anfang des 16. Jh.]

Henricus Bebelius: Oratio de necessitate linguae latinae

[urn:nbn:de:bsz:31-16599](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-16599)

ORATIO H. BEBELII HABITA AD
CONVERSATIONEM TUBINGENSEM IPSE DIE
MARTII ANNO 1709. E

22

Ut adolescenteris summo opere discant Latinate
Optavi multis ~~recto~~ diebus: p̄res venerabiles: atqz
amplissimi: atqz scolasti studiosissimi: mihi iustas
dari occasione) qua p̄ Re publica literaria: atqz q̄muni
scolasticam utilitate commoveret: Ad hoc utqz amant
semper disculi proprio Belli spectantur: In hon
orem penitus n̄r̄ illustissimi horiqz suavia habed
dixi Sed ad res paratur longiore moram non putavi
ulterius esse protogandum: quare doctores et tota scho
lastica classis adesse volui: Ut hi rogarentur ad studia
eloquentie: illi doctores saluz: desides: ignaros: et sua
utilitate minime procurantur simulis et calceis impel
lerent: et inuitos traherent nec horum unum remerazig
aut imponant Institui tū n̄m su officiu n̄ publica
p̄fessio n̄r̄ eloquentia et literas lamas pretendat
Cuius aut hodie et in die festo p̄ter morem meum tentare
sim aggressus: causa est posita q̄ sepe et p̄ in p̄cipis
librorū quos sum interpretatus In p̄cipio necromis de ora
tore necromis In paradoxis: et de Senectute: In p̄cipio
nem latantij firmari: Horatij in poetica et sermone
In p̄cipio persij et ueglij Orem Lucij floxi Bellaromani
Scipitannis quom curij alexandri magna res gestas enume
rant et Iustini historias grecas et Barbarorum n̄m in
eleganter suberis semp de p̄stantia et nobilitate anti
tate et necessitate poetes atqz oratorie orationis n̄
ades multi adesse curauerunt: nec ideo repidiore reddiderit
quare ut p̄fari sum in die festo et celebri ut oibz copia
audiendi faceret: rem agendam putavi ut s̄ maiores satis
rationibz et q̄silij minores ad latinate inducerent: ego qz
p̄uridi portione omnibz persuaderem latinate summo opere esse

amplexandam ad quod me non tam officio quod proprie
 ex immolationis discrimen adducit pariter ignitur uera
 fatum: et amore non odio aut deestimationis studio
 loquenti. Dicitur mihi ab exercitibus et apud exercitos
 : et ipse prosh dolor magna ex parte uera esse spiritio:
 maiore nouo scholasticorum partem minime curare
 latinitate) necdum uig elegancia: adeo ut ad ueniam
 ad exercitos uix tua uerba latine possint cum digni
 tate effari. Vix soppitum aliquod aut latine salu
 tate aut salutari eleganter respondere in his mag
 de nouitatibus atque rebus quotidie quingentis quatuor
 Paris grina oratione obuare: nisi protinus uerbo
 nescio quo ad aures satisfaciunt: In ceteris quoque rebus
 una propter loquendi imperitiam indolentes se esse non
 obscure demonstrant quod si quis aliquid differere tem
 aucter propter desuetudinem latini sermone
 et labi inmensis In grammatice rationibus quam
 latine et loqui et eleganter nunquam didicerat
 ita mepe ut Balbumemer uictor barbarum stu
 dore) ut alius miserandus alius, audendo esse uideant
 quare proes optimi tu hoc uniuersum me iudici
 dedeceroso) sit in uigis magna) iustura) et de
 tumen) redundet quidendum est pariter
 reuerendi ut sit in aliis facultatibus ex scola
 nostra tanquam ex equo troiano in numeris pre
 stantes ueri prodeant ita in hac una latini
 tate atque eloquentia non inueniamur omnino multi
 et aliquos: ceteris quoque perus hominum inferioribus

quod si in alijs et quibusdam germanicis gymnasijs
 eadem laborare lingua latina peritiam nosmet
 sequamur meliora non deterora exemplis et tam
 proximis famoreis ceteris praebeamus posteritatisque
 quod optime consulamus: ne suam nos de nostris
 preceptoribus dicere solemus nos ab eis esse nos
 lectos ut ut posteri de nobis dicere tunc possint
 ego enim uerissime dicere possum suam et plerique
 uestrum non dubito si mei preceptores uam
 habuissent lingua latinae gymnasia quate tam
 multi ingenaria mihi fuisse maximè ad studium
 atque eruditionem adiumentum non committamur
 igitur potius optime ut nos discipulis potius et nostris
 iustam in nos praebeantur muerendi atque maledi
 cendi materia quod sint per nos corrupti et neg
 lecti ad quod cauendum prae omnibus praeui
 deatis ut lectio ista poetica horam habeat qua
 scolasticam non sint obligati complere ut dicunt ord
 inariam lectionem suo enim habemus multos fuisse
 conquectos et hodie conquecti uiam tantum hab
 eri lectionem poetam quam praeueni alia lectione
 non possint uisitare: non cupio igitur ut aliquod
 michi cedat ut quidam nuper praeferrebat sed ut

Inuictas unam deterrere mihi horam qua
nemo deterrere sit alijs leuibus Quis daret
si uelut studio scolasticorum Bene gultum esse ego
et nullam adpam neglectum in me recipienda
esse uolo scilicet et ex claudendo p uerbi potu
one magne pferunt mltum qz futurum in diligen
teribus fieri atqz edificari: qui maiori ex pte
quicquid elegantiu uisum e in humoribus studio
et diligencia mea plannari maiori sunt parsner
laminam nouit nec discere curat ut maxime mitor
tissimi queqz rudis et sordides nec quicquid nisi
coam discere curamus ut tales q ad huc no nouerim
eligeret bonu et uicium mala) qui postremo culpas
in preceptores iure meritisimo recipere gsuuunt
nec possum scies illi meritisimi quicquid preterea
ut causari nisi sua ipsoru negligentia s fortitudinem
tu diligentioru nunqua mihi defuerit auditorum
possum insuper uobis quas ipsi uidist quatuor ut
quinqz nominare qui omnes huc gfluxerunt uerbo
redo aliquid peccandi senarum nemo preter pri
ma leuone audire est nemo unu libellu cum
quatuor auditoribz finit nisi forsan illi qui ac
tem memoris docere permittens omne sciaz

In tuisq; horis tibi infundere sperabam quare tu
 in multis tamen sic desidia atq; negligentia q; quid ut
 necessarium existimo in publico omnium quibus ut paulo
 persuadere hominibus omnium sumo per te esse amplexanda
 sine qua tunc optimo & necessaria vestimento nullas
 autem radicis possis aut discere aut docere tu qua
 (ut credo dicit) ea quae ignoras discere ut ea quae
 fingi alios docere possimus non aut in prima expectatione
 a me laudari eloquentiam nisi quo ad latinam sermone
 necessarium si enim ea q; dignam laudare vellem
 possem ad ratione docere eloquentiam esse dominam
 verum & prima autem a quibusdam magis hominibus
 a diis in moralibus dandi eloquentia a maximo maximo tunc
 tunc aliorum animi studiis ante ponenda a maximo fu-
 lere capella potest verum omnium regnum quae possit et
 impellere quo vellet & unde vellet deducere ut in laici
 magis dicitur ut in eadem quare ut in aliis ut vulgus
 sentit q; quereere quae sermone rostra iudicia domuisse
 in genere romana aegrotis deo curia gymnasia huius
 tra q; p; arboribus fluxisse ac totum fundum quicquid in sui
 esse dicitur ut in his in his fuit dicit possunt quae
 alias sepe dixi tunc autem nesci unde ex eandem quae
 geram ostendam tunc eloquentiam ut veram latinam
 esse omnibus studiosis necessariam ut maxime ex hoc ut enim

25

Quo modo aut bene et ac furtu Domi-
re possit. Quamquam disciplina hanc
hanc aliquis et edinguis non satis
intelligo. Quare cum inter omnes
pomerio. Videat quare: eloquentiam
esse utilissima sine qua omnes alie
artes puerne: aride: et non satis ornate habe-
ri possint: quare autem disciplina et red-
dat ob scuras: et in cogitatis: et clares et no-
tissimas: et qua remota. (Ut dicit Quintilianus
). multa sunt omnia: et luce presentia: et me-
moriam posteritatis carent: Superest ut de sella
corum argumenta: qui ignorantie sue et negligen-
tie excusatione fingunt: et qui nesciunt latinita-
tem: nec discere curant. (quonia nemo
est tam perditis moribus qui suis rebus causam
pretendat) quibus affert rationes quibus ce-
tescant ab hoc studio exemplo p. m. apto:
quos non minus oratoris sermone. Non esse con-
stat: exemplo secundo item mitiorum doctorum pat-
et magistrorum: qui nec minus curat puram et
elegantem latinitatem: secundo sufficere sibi quo-
tidie sermone mentis conceptum exprimere: ser-
tio se non habere tempus inuigilare illis quonia
p. m. signis artium liberalium requirendis huc se
contulerit. Quato non facile posse quequa istis
et artibus operam dare iuxta hunc proverbium plu-
ribus intentus minor est ad singula sensu. Quato

Studium humanitatis esse profanum: et homini christiano
fugendum. Quia Cuius Hieronymus ob hoc quod scripsit
lazarus lras legisset: ab angelo Virgilio resus per dicitur
pro confutatione igitur istarum stropharum ad postre-
mum primo respondeo: Hieronymus non fuisse resus sed
in somniis ei in apparuisse: Ut alibi ex illis ipis
verbis copiosissime probavi: Somniis autem non esse
credendum prophetarum voces testantur: Et etymus
tibullus: Somnia fallaci ludunt temeraria morte:
Et pauidas metes falsa timere iubent: Quod imo
auctoritate eiusdem sanctissimi Viri patet et augustini
posse ostendere poetarum et oratorum esse necessa-
rium studium puerorum Hieronymus enim in epistola ad
Gannasium dicit legere comedias: Bucolica: et car-
mina poetarum necessarium est pueris Constantibus item
augustinus libro quarto de doctrina christiana
per suadet fabulas et eloquentiam turba esse debere
adolefcentulorum: et congruis ad hoc temporis spatium
apta et convenienti etate ostenda idem de eodem
nam ad partem rhetoricam et vera suadent et falsa
quibus audeat dicere aduersus mendacium in eo:
fensoribus suis in crimine debere consistere veritatem
ut videlicet illi qui res falsas persuadere conantur
nouerint audire ut beneuolam ut intentam ut Co-
rilem pro crimine facere: isti autem non nouerint: Illi
falsa breuiter: aperte: Verisimilitate: et isti vera
sic narrent: Ut audire tudeat: intelligere non pa-
teat. credere postremo non libeat illi fallacibus
argumentis veritatem oppugnet: asserat falsita-
tem isti nec vera defendere: nec falsa valeat
refutare illi autem audientium in errore mouentur

impellenturque Vicendo: terrant: contumant: exultant:
 exhortenturque ardent isti pro Veritate lenti fugidique hor
 mitent: quos ita et sicut ut hor dicitur et dem augu
 sing libro primo Scruitate et: propterea legitur par
 uili Vergilius: Ut poeta magnus: omniaque preclarissima
 atque optima: tenebris elibitibus annis non facile oblivione
 aboleui potest nonne Deus cum precepit filiis Israel di
 scere 3 e: m: legimus ut poliarerent egyptus auro et ar
 gento moralis instruens: ut suum auro sapientie suae
 argentum eloquentie apud poetas inuenirent: in usu
 salutifere eruditionis verterent. In leuitico etiam primi
 tiab mellis id est subterdine humanis eloquentie sube
 muer offerre: Nunc ad quartum Vbi dicitur pluribus in
 tentibus minor est ad singula sensus respondere: non ea
 bis mihi facile Virum aliquem magni nominis apud grecos
 piter: latios qui vna tantum artem tractant: qui non
 pene omnes artes si non medullitus diliberit aliqua
 tunc ex parte attigerit: sed quis est ab eo exorsus
 ut latinitatem: eloquentiam: et rhetoricam et suam aliquam
 ab artibus liberalibus quas titulo preteritis studium existit:
 aut quibus propria instrumentum sui artificij extra officina
 locaretur. Aut etiam aliquid a suo artificio existimet:
 quod si intendis physe atque dialectice: aut alijs disciplinis:
 non semper et ad totam diem vni insudat rei: nam res
 gaudent (teste quintiliano) Varietate: et sic vti dicitur
 aperte rem magis erimetur. Ita semper animus perstat
 in quod se Velut nouum intendat: quare plim optiaz
 erat Constantia mentis studiosis decepta ad iussum suum:
 sicut nunc tibi esse proprium studium orandi: sed non pro
 semper hunc solum suaserit: ut cum terre varijs mu
 turis et semibus. Ita Ingenua nra nunc hanc nunc illa

meditatioe zelutur: Volo Interdum aliquae ex hystoria locum
 applicandas volo eplam diligentis scribam ut et
 quintilianus pinto: Quis no obtundi possit si p
 totu diem quicqz azit vnu magistrum ferat:
 mutatione zereabit: si in cibis quoru diueritate
 d'finit stomachus et pluribus minore fastidio alit.
 Ad tertiu Quia sordides aliqui negant se habe
 re tempa istis opam dare: Dico: si quia alij
 ambulat in foro: Quia patient' hinc inde in plateis
 Quia luctationibus rumpentibus aut r'f'ando luctantur
 aut Quia comessationibus: fistulis aut cytharis r'f'is
 zebus in vtilibus inuolunt: tu studiis istis quod d'finit
 opam d'at: no occurr' tibi tempa r'f'is: m' q
 aut serudo obijunt sufficere sibi mentis d'finit
 exprimere: o si scireb saltem vulgerrima et
 triviali latinitate exprimere: sed maior pars
 nouit: q' si necesse no magis p suadere v'it C. nisi metis prop
 zia sit latinitas ad studiu tuu v'it fortassis fuerit tibi cultu sermone q' barbaru
 nemo dubitare pot et exponit ad adeo facile sit d'finit r'f'is sit erro
 quib' no
 mea Ad p'ri' Vltimo respondebo: q' d'finit te imita
 ti aptos: respondebit Hieronymus: q' in sermo
 ne d'finit se imitari aptos: p'ria imitat' virtu
 tes q' vita: Illoru d'loquendo simplicitatem exu
 labit sanctimonie: magnitudo v' alibi copiose
 p'ozau' In principio bucolicoru Vergily et p'q' mo
 q' affert ex exemptu Gortoru et ingloriu aliquoru
 q' no r'f'it eleganter sermone: respondebit

nouit: q' si necesse
 zia sit latinitas
 ad studiu tuu v'it
 nemo dubitare pot
 quib' no

plimq; iunior: subtilissimū esse ad imitandū nō optia queq;
 ponere: Assume ad omnes Disciplinas: et in venies
 principes et auctores illarū fuisse eloquentissimū Assu-
 manq; p. m. p. hiam In qua eminet et excellit plato p. h. o. r.
 scus: atq; eloquens fuerit prodit quintilianq; in oratio-
 Institutionū: quid dicitur (si quis) platonē
 esse scripturū: siue acutē dixerendi siue eloqui fa-
 cultate Cuius quada et homerica: m. t. m. e. n. supra
 profam orationē et quā pedestrem greci vocant sur-
 git: Ut mihi nō hominē In genio sed quodam
 gelphico Videat oratorū s. s. m. t. q. De aristotele (qui
 et ipse lumē et illustrator philosophiē fuit) idem
 quintilianq; quid aristotele commemorare: quē subito
 scientia rer: an scriptorū copia: an eloqui suavitāte
 an Inuentionū acutē: an Varietate operū clariorē
 putem: Ille igitur aristoteles ad manū philosophiā:
 schola pomeridiana rhetoricā docere solebat: quare
 nō incongruē dixit franciscus phisicus In p. f. atione
 rhetoricis aristotelis: eorū prudentia esse admi-
 randam: qui ad se aristotelis viri volūt et loque-
 ro et scribendo ab furcissimū et Infortissimū plane
 repudat: Quod loquar de auctoribq; theologis:
 colūne et s. d. omnia ecclie Christiane hieronimū: augu-
 stinū: et alij s. o. ad modū pauci eloquentissimū fuerūt
 ut supia commemorauī nōne paulū a dno hieronimo
 Tuba euāgelij virtus est: Item et principibq; aptorū

quia aptoꝝ eloquentissimꝝ fuit: Quod Sequitur
consultis Viris quorꝝ stilꝝ superius riteron to //
paravi et Quare pꝛed optimi: Ut tandem
concluda sumis viribꝝ conem: rudes et m doctos;
et ruzꝝ in peritus ad sermone latinꝝ pꝛisendꝝ
In Quare: Ut rꝝ veniat ad exteros: et gymnasia
alia: ea que iudicet: Ut rꝝ aliquo serore
exprimere et effari possint: ne mꝝ et cꝝmꝝ
habent: nobisqꝝ omnibus ignominie et Geti //
mto sint futuri: Dixi